DISSERTATIO MEDICA INAUGURALIS.

DE

PURGANTIBUS.

QUAM

ANNUENTE DEO TER OPT. MAX.
Ex Auctoritate Magnifici Rectoris,

D. ALBERTI SCHULTENS,

S.S. THEOLOG. DOCT ET LINGUARUM ORIENTALIUM PROFESSORIS, COLLEGII THEOLOG. ILLUST. AC PRÆPOT. ORDINUM HOLL. ET WESTFRIS. REGENTIS, MSS. ORIENTALIUM LEG. WARNER. INTERPRETIS.

NEC NON

Ampliſſimi SENATUS ACADEMICI *Conſenſu,*
& Nobiliſſimæ FACULTATIS JURIDICÆ *Decreto,*
PRO GRADU DOCTORATUS,
Summisque in MEDICINA Honoribus & Privilegiis
ritè ac legitimè conſequendis,
Eruditorum Examini ſubmittit

PHILIPPUS DOUW, *Mediobiurgo Zeelandus.*

Ad diem 24. Julii hora locoque ſolitis.

LUGDUNI BATAVORUM,
Apud ABRAHAMUM KALLEWIER, 1739.

CONSULTISSIMO DOCTISSIMOQUE

VIRO

D. JACOBO DOUW, J. U. D.

ET ADVOCATO CELEBERRIMO, PATRI SUO USQUE AD SUPREMUM VITAE HALITUM SEMPER COLENDO.

NEC NON

NOBILISSIMO AMPLISSIMO CONSULTISSIMO VIRO

D. OMARO VAN VISVLIET, J. U. D.

NOBILISSIMI COLLEGII ARCHITHALASSICI QUOD IN ZEELANDIA EST ADVOCATO FISCI, COLLEGII MAGISTRATIBUS NOMINANDIS IN INCLYTA MEDIOBURGENSIUM CIVITATE DUODECIMVIRO. A CELSISSIMIS AC POTENTISSIMIS FOEDERATI BELGII ORDINIBUS AD SPLENDIDISSIMUM, QUI CUM LEGATIS CAESAREAE SUAE ET CATHOLICAE NEC NON REGIAE MAGNAE BRITTANNIAE MAJESTATIS, ANTVERPIAE SUPER COMMERCIO ALIISQUE REBUS, CELEBRATUR CONSESSUM, HOC TEMPORE DEPUTATO ETC. ETC. FRATRI SUO PER AFFINITATEM DILECTISSIMO.

Hanc Diſſertationem
Inauguralem
D. D. D.
PHILIPPUS DOUW.

DISSERTATIO MEDICA INAUGURALIS.

DE

PURGANTIBUS.

CAPUT PRIMUM.

De Etymologia, Synonymia & Definitione.

§. I.

Purgare eſt aliquid mundum efficere & a ſordibus liberare; Medicis hinc latiſſimo ſenſu purgare corpus eſt, ea, quae praeſentia ſua corpori nocent, quocunque modo & ratione, quacunque via, educere & foras eliminare, per vomitum, alvum, urinam, ſudorem &c.; ergo tali ratione omnia evacuantia, Emetica, Diuretica Sudorifera, menſes moventia, Errhina, & alia hujus generis, purgantia dici queunt. Purgare contracta ſignificatione eſt, per vomitum vel alvum evacuare; uſus tamen obtinuit, ut ſtrictè de ea evacuatione, quae per alvum fit, intelligatur, de qua nunc ſumus acturi.

Patet hinc Purgantia medicamenta nomen ab actione acce-

piſſe, quia corpus, evacuando inquinamenta ſive materiem peccantem, mundificant.

§. 2.

Haec evacuatio, ſtricte dicta, Latinis dicitur Alvi purgatio (*a*), vel ſimpliciter purgatio; Celſus (*b*) dejectionem, alvi ductionem vocat; Graecis vero Catharſis audit.

§. 3.

Medicamentum, hanc evacuationem promovens, Graecis catharticum vocatur, quae vox etiam civitate Latina donata eſt, dixit enim Celſus medicamentum Catharticum (*c*); Plinius appellat medicamentum Smegmaticum (*d*), Caelius Aurelianus purgationem & medicamen purgativum (*e*) vel ventrifluum (*f*), Symmachus Purgatorium medicamentum (*g*), alii Purgans.

§. 4

Antiqui per vocem hanc, *Medicamentum*, citra adjectionem, intellexerunt maxime illud, quod vim purgandi habet; ſic Celſus, ubi loquitur de Purgatione, *Medicamenta*, (inquit ille), *ſtomachum fere laedunt* (*h*), ſecutus forte Hippocratis loquendi modum, qui *Pharmacum* frequenter & abſolute pro Purgante ponit, ut aſſerit Wedelius (*i*). Monet autem Galenus (*k*), quod Hippocrates verbum, quod ſonat pharmaco ſive medicamento uti, uſurpare ſueverit in iis, qui non quodvis, ſed purgans duntaxat medicamentum ſumſerunt. Hippocrates utitur ſaepe hoc verbo, eodem ſenſu, in ſuis operibus, & voce *Pharmacia*, pro purgatione, opponens eam Phlebotomiae ſive Renae ſectioni (*l*). Caelius Aurelianus poſuit etiam abſolute Medicamen, pro purgante (*m*): ſic Galli hodie adhuc loqui ſolent, dicunt enim, *une medicine*, pro medicamento per alvum evacuante.

§. 5.

(*a*) Cic. de Nat. D. L. 3. C. 22. (*b*) Lib. 2. C. 12. (*c*) L. C. (*d*) Hiſt. Nat. L. 31 C. 7. (*e*) Acut. morb. L. 2. C. 19. & morb. Chron. L. 1. C. 1. (*f*) Morb. Chron. L. 1. C. 4. (*g*) Lib. 6. Epiſt. 64. (*h*) Lib. 2. C. 12. (*i*) Amoenit. mat. med. L. 2. Sect. 2. C. 3. (*k*) Comment in Aph. 37. Sect. 2. (*l*) Aph. 47. Sect. 6. (*m*) Acut. morb. Lib. 2. Cap. 29.

§. 5.

Purgatio eſt materiei morboſae, in inteſtinis craſſis atque tenuibus contentae, aut aliunde in haec derivatae (n), per inteſtinum rectum & anum, evacuatio.

§. 6.

Medicamentum tali virtute (5.) praeditum, nobis dicitur purgans, ſive Catharticum: vel ſi mavis, definiemus quod ſit medicamentum peculiari principio purgante donatum. Principium purgans autem eſt, quod vi ſua purgante, quam exerit, corpore vivo internè vel externe applicatum, ſe dignoſcendum praebet.

(n) Boerhave Inſtit. med. §. 1209.

CAPUT SECUNDUM.

De Purgationis Origine.

§. 7.

Conſtat ex Monumentis hiſtoricis, ut & fabuloſis Purgantium uſum eſſe antiquiſſimum. Herodotus (a), Hiſtoricorum antiquiſſimus, & poſt eum Diodorus (b), memoriae tradidêre, Antiquos uſos fuiſſe medicamine, unde purgabant & vomebant, & Aegyptios jam Purgantia adhibuiſſe. Cicero Purgationis inventum tribuit Aeſculapio, *Tres fuêre Aeſculapii*, inquit Pater eloquentiae (c), *tertius alvi purgationem invenit.* Putat tamen Le Clerc (d), omnes hos Aeſculapios ad unum referri poſſe, qui fortè fuit Aegyptius vel Phoenicius; quia annales Graecorum, a quibus ſua habet Cicero, non ſunt adeo antiqui ac illi Aegyptiorum; 2°. quia ſecundum Doctorum ſententiam, Aſclepius, unde Latinorum Aeſculapius, felicius derivatur a vocibus Phoeniciis, *Is Calaphot*, quae virum cultri denotant, quam ab

(a) Lib. 2. (b) Biblioth. Hiſtoric Lib. 1. (c) Cic. de nat. Deor. L. 3. c. 22. (d) Hiſt. de la Med. L. 1. c. 18.

ab ulla voce Graeca. Ergo Aeſculapius eſt antiquior, quam quidem Graeci credidêre, aut ad ſummum fuêre duo Aeſculapii; Phoenicius unus, alter Graecus.

Melampus, qui videtur vixiſſe ante expeditionem Argonautarum (in qua tamen Aeſculapius Graecus fuiſſe dicitur), jam medicamen purgans adhibuit (*e*), ſi vero Aeſculapius Phoenicius hoc invenit, longe ante Melampi tempora cognita fuit purgatio. Hippocratis temporibus jam diverſa purgantia cognita fuere v. g Helleborus, Elaterium, Colocynthis, Scammonium &c. Elaterium vero jam in uſu erat inter Medicos Cnidios, ante Hippocratis tempora & Hellebori uſus Melampo tribuitur. Si Plinium ſequeremur, fortè ſtatuendum eſſet, homines purgationis uſum a brutis didiciſſe, aſſerit enim, homines brutorum ductu in medicinae inventionem veniſſe (*f*); hinc *pudendum*, inquit, *omnia animalia, quæ ſint ſalutaria ipſis, noſſe præter hominem* (*g*)? dixerat ante, hippopotamum nobis Venaeſectionis exemplum dediſſe (*h*), & avem Ibin homines docuiſſe cliſmata per anum injicere; quae tamen veritati conſentanea eſſe aſſerere non auſim: Melampum tamen a capris ſuis helleborum gaudere vi purgante, didiciſſe ferunt; ſed credibile eſt, Melampi capras potius caſu, quam inſtinctu quodam in hanc plantam incidiſſe.

§. 8.

Viſis iis, quae de Purgationis origine & antiquitate, ex hiſtoricis monumentis circiter cognoſci poſſunt, reſtat ut videamus, quid de iisdem, ex ipſius rei natura, ratiocinio aſſequi queat.

1°. Animadverterunt, ſine dubio, antiqui, quod homines, ſtricta alvo, aut repleto ventriculo & inteſtinis, male ſe haberent; hinc veroſimile eſt, eos tunc cogitaſſe de faecibus hac occaſione evacuandis.

2°. Fortè quis, nihil de ea re cogitans, comedit vegetabile quoddam, quo alvus vacuata fuit, & inde ſe melius habuit; notarunt hinc tale vegetabile pro uſibus, ut ſi inpoſterum alvum ducendam eſſe cenſerent, idem vegetabile propinarent, & ſic inſtituerunt experimentum.

3°. For-

(*e*) Galen. de atr. bil. c. 7. (*f*) Plin Hiſt. nat. L. 25. c. 7. (*g*) Idem ibidem L. 27. c. 3. (*h*) Idem ibid. L. 8. c. 26.

3°. Forſan advertendo, aegros per diarrhaeas ſponte obortas ſanitatem recuperare, naturam imitari annisi ſunt; per ea, quæ caſus fortuitus docuerat alvum movere.

4°. Fortaſſe etiam inſtituêre experimenta in animalibus, exhibendo illis varia, quorum efficacia illis erat incognita, ut effectum viderent; atque ita vires, ut aliorum, ſic purgantium detexere: quod aeque a Priſcis quam recentioribus potuit tentari (*i*).

§. 9.

Antiquiſſimum, quod habemus, adhibitae purgationis exemplum, nobis a Melampo praebetur; vixit ille ante belli Trojani tempora, Paſtor pro more filiorum Regum, ipſorumque Deorum, Vates & Medicus. Adverterat capras ſuas Helleboro paſtas purgari; hinc filiabus Proeti Regis, inſanientibus, mugientibus, utpote in vaccas converſas ſe putantibus, Lac ex caprarum ſuarum uberibus, poſt Hellebori paſtionem emulctum, aut Helleborum ipſum exhibuit, easque ſanavit; unde haec planta dicta fuit Melampodium, & ipſe Melampus Cathartes, id eſt, qui purgat (*l*).

Alii tradunt Hellebori uſum inventum fuiſſe a quodam ex Anticyra, hujus plantae feraciſſima, cui nomen erat Ptolomaeo Hephaeſtionis filio; hac planta purgabantur inſani, in hanc Inſulam miſſi, hinc Horatius de homine parum integrae mentis ſic canit,

Naviget Anticyram (*m*)
Tribus Anticyris caput inſanabile (*n*)

& ubi de avaris loquitur, quos pro inſanis habendos eſſe cenſet, & inde Helleboro curandos.

Danda eſt ellebori multo pars maxima avaris (*o*)

CA-

(*i*) Le Clerc. Hiſt. de la med. L. 1. c. 18. (*k*) Dioſcorides L. 4. c. 181. Plin. Hiſt. nat. L. 25. c. 5. (*l*) Servius in Virgil. Georg. L. 3. (*m*) Horat. Lib. 2. Sat. 3. v. 166. (*n*) Idem in Art. Poët. V, 300. (*o*) Idem Lib. 2. Sat. 3. v. 82.

CAPUT TERTIUM.

Purgantium Catalogum exhibens.

§. 10.

Helleborus, quantum ſcire licet, videtur eſſe purgantium antiquiſſimum (§. 9.) Cnidii Medici, qui pauca adhibebant medicamenta (*p*), uſi ſunt Elaterio ante Hippocratem. Dein Principis illius medicinae rationalis, Hippocratis temporibus, varia jam cognita erant purgantia, plura enim paſſim in operibus ejus, (modo quæ ad noſtra usque tempora pervenere, omnia ſint genuina); commendantur, v. g. peplium (*q*), quod Tithymali ſive Eſulae ſpecies eſſe creditur; Scammonium (*r*); Colocynthis ſive cucumis agreſtis (*s*); Cnicus (*t*); qui pro Carthamo habetur, Hippophaë (*u*), quae ſpecies Rhamni eſſe putatur; grana Cnidia (*v*), quae Semina Tymeleae; Helleborus ſive veratrum (*x*); elaterium (*y*), quod eſt cucumeris aſinini ſuccus; Lapis Magneſius (*z*), qui Magnetis ſpecies (*a*), Lapidi Magneti autem vim humores craſſos educendi tribuit Dioſcorides (*b*); Thapſia (*c*), & papaver

(*p*) Hipp. de rat. vect. in morb. acut. in principio. (*q*) Idem ibid. (*r*) Idem de morb. mulierum Lib. 1. & 2. (*s*) Idem de ſuperfœtatione; de nat. mulieb. & de morb. mulier. Lib. 1. (*t*) Idem de vict. rat. Lib. 2. (*u*) Idem de internis affectionibus. (*v*) Idem Ibid. & de morb. mulier Lib. 2. (*x*) Idem de vict. rat. in morb. acut. & de vict. rat. Lib. 1. (*y*) Hipp. de morb. vulgar. Lib. 6. Sect. 5. No. 33, & de ſuperfœtlaione. (*z*) Idem de internis affectionibus. (*a*) Plin. nat. hyſt. Lib. 36. (*b*) Lib. 5. cap. 148. (*c*) Hipp. de morb. mulierum Lib. 2.

ver album, quod etiam inter purgantia retulit (*d*), & forte eſt Tithymali ſpecies, aſſerit enim Plinius (*e*), aliquod papaveris genus Tithymalium eſſe dictum. Unde patet Antiquos adhibuiſſe purgantia validiora, Draſtica dicta, quae pro maxima parte ſurſum deorſumque, vel violenter deorſum evacuabant.

§. 11.

Dein temporis ſucceſſu purgantia plura in ſcholam medicam introducta fuere; Dioſcorides, praeter pleraque memorata, Euphorbium (*f*), Agaricum (*g*), Ebulum (*h*), Epithymum (*i*), aliaque recenſet; Paulus Aegineta (*k*) lapidis Armeniaci mentionem facit; Arabes his addidere Myrobalanos (*l*), Turbeth (*m*), Lazuli lapidem. Poſt novum orbem detectum aucta fuit purgantium copia, etenim attulerunt nobis inde Mechoacannam, dein Jalappam, & ut quibusdam placet Gummi guttae. Hisce addi poſſunt, Bryonia, Gratiola, Soldanella ſive braſſica marina, & praeparata varia mercurialia, aliaque quae brevitatis ergo hic omitto.

§. 12.

Haec omnia ſolent referri ad claſſem purgantium fortiorum, quorum tamen quaedam non ita violenter agunt, ut Mechoacannae radix (*n*), quae lenius agit quam Jalappa; Agaricum, quod a quibusdam inter purgantia leniora numeratur; myrobalani ſpecies quinque, in quibus vis purgans adeo exigua deprehenditur, ut fere dubitetur, an ad laxantia, an potius ad adſtringentia debeant referri (*o*).

§. 13.

Licet apud medicos antiquos Graecos purgantium draſticorum

(*d*) Idem de nat. mulieb. (*e*) Nat. Hiſt. Lib. 20. c. 19. (*f*) Dioſcorid. Lib. 3. cap. 96. (*g*) Idem L. c. cap. 1. (*h*) Idem Lib. 4. cap. 175. (*i*) Idem L. c. cap. 179. (*k*) Lib. 7. cap. 3, Aetius Tetrab. 1. Serm. 3. cap. 32. & Dioſcorid. Lib. 5. cap. 105. (*l*) Wedel. Amœnit. Mat. Med. Lib. 2. Sect. 2. cap. 4. (*m*) Idem L. c. c. 5. (*n*) *Memoir. de l'Academ. Royal. des Scienc. An.* 1711. (*o*) Wedel. l. c. cap. 4.

rum uſus ſat frequens fuerit (§. 10.), non tamen illis leniora defuere, quibus alvum ducerent; adhibuerunt enim Cnidii in hunc ſcopum lac ejusque ſerum (*p*). Hippocrati familiaris erat uſus non tantum lactis aſinini, ſed & bubuli, caprini, equini, & ſeri lactis (*q*), quandoque lacti addebat mel, aut aquam multam. Ut his, ſic aliis leniſſimis interdum alvum ciere tentabat; hunc in finem adhibebat ſuccum ex Decoctis emollientium herbarum, & olerum molliſſimorum, v. g. Decoctum Mercurialis cum aequali parte ptiſanae & pauco melle (*r*), ſuccum Betae vel Braſſicae (*s*), huic ſalem, illi mel adjiciebat; ſi a talium uſu non purgarentur, foliorum ſambuci ſuccum dabat (*t*); in his enim, ut & in fructibus horaeis maturis, ventrem ſolventes vires ineſſe, optime noverat (*u*). Meminit etiam Polypodii, & medicamentorum ex ſalibus compoſitorum (*v*), ad pituitam educendam.

§. 14.

Deinde, aliquot poſt Hippocratem ſeculis, leniora quaedam his adjecta fuere purgantia; Dioscorides primus Aloës (*x*); & Rhei (*y*) mentionem fecit; Rhei tamen vim praecipuam adſtringentem eſſe aſſerit, virtutis autem purgantis primus meminiſſe videtur Paulus (*z*). Fructus Caſſiae quidem nomen occurrit in operibus Hippocratis (*a*); & Caſſiae in libris Dioscoridis (*b*), cui vires leniter adſtringentes tribuit, Caſſiam verò purgatricem iis fuiſſe cognitam negant auctores, hinc potius ad Arabum medicorum tempora refertur. Nec Antiquis incognitæ fuere aquae medicatae ſive minerales dictae, ut patet ex Plinio, qui jam de earum uſu egit (*c*), Galenus memorat (*d*), uſum

(*p*) Hipp. de rat. vict. in morb. acut. (*q*) Idem ibid. & morb. mulier. lib. 1. & lib. de interna affect. ſaepe. (*r*) Idem de morb. Lib. 2. (*s*) Idem ibid. & de intern. affection. (*t*) Idem de morb. Lib. 2. (*u*) Idem de vict. ration. Lib. 2. (*v*) Idem de morb. mulier. lib. 1. (*x*) Lib. 3. cap. 25. (*y*) Idem ibidem cap. 2. (*z*) Lib. 1. cap. 43. (*a*) Lib. de nat. mulieb. (*b*) Lib. 1. cap. 12. (*c*) Nat. Hiſt. lib. 31. cap. 6. (*d*) De Sanitat. tuend. Lib. 4. cap. 4.

uſum obtinuiſſe, bibere verno tempore & auctumnali aquas ſulphureas, bituminoſas, nitroſas, ut purgaretur alvus. Tandem Arabes multorum medicamentorum ſimplicium, quae antiquos Graecos latuere, quibusque ſcientiam medicam locupletavere, cognitionem, per ſcripta ſua, nobiscum communicaverunt (*e*), iis enim magna ex parte leniorum purgantium in medicina uſus debetur; Tamarindos Mannam, Caſſiam, ſennam, primi adhibuerunt, ſacchari per coctionem conficiendi modum invenerunt, ejusque uſum per ſyrupos & conſervas introduxerunt. Hisce lenioribus adduntur Paſſulae, Pruna; Tartari cremor, cryſtalli; gummi galbanum, Sagapenum, Opopanax, Ammoniacum; Sal Ebſamenſe, aliaque varia.

§. 15.

Haec (§. 13. 14.) ad leniorum purgantium claſſem reduci ſolent. Obtinuit etiam alia diſtinctio, ſcilicet in eccoprotica & purgantia in ſpecie dicta.

(α). Eccoprotica, ſiue alvum lenientia vel laxantia, dicuntur, quae ventrem parum turbantia, vix quicquam expellunt, praeter ea quae in ventriculo & inteſtinis continentur; qualia ſunt ea fere, quae (§. 13. 14.) recenſita.

(β) Purgantia in ſpecie dicta rurſus, pro variis, quos e corpore eliminare credebantur, humoribus, ab antiquis in quatuor claſſes dividebantur, & quidem.

1°. In Cholagoga ſive bilem educentia, haec ſunt mitiora, ut Aloë, Rheum, Scammonium, Myrabolani, Caſſia, Manna, Tamarendi, ſucci fructuum maturorum, aliaque (§. 13. 14.)

2°. Phlegmagoga, prioribus fortiora, ſic dicta, quod pituitam lentam, tenacem evacuent; qualia ſunt, inter ea quae (§. 10. 11.) habentur, Colocynthis, Euphorbium, Agaricum, Radices Bryoniae, Jalappae, Mechoacannae, Turbith, & gummi (§. 14.) 3°. Hy-

(*e*) *Le Clerc Hiſt. de la Medec. p. m.* 771. Freind. Hiſt. Med. p. m. 315.

3o. Hydragoga, ſive Aquam expellentia, inter quae rurſus recenſentur Radices Jalappae, Mechoacannae, Bryoniae; dein Gummi Gutta, Eſula, Elaterium, Soldanella, Ebulus, Praeparata varia Mercurialia.

4o. Tandem Melanagoga, ſive bilem atram expurgantia, ut Epithymum, Helleborus niger, Lapis Armeniacus, Lazuli, Polypodium & Senna.

Ultimo adduntur his Panchymagoga, ſive quae univerſales corporis humores evacuant, ex dictis compoſita, ut Extractum Catholicum, Extractum Panchymaggoum Crollii, aliaque.

§. 16.

Haec purgantium diſtinctio (§. 15. β.) inde nata, quod veterum medicorum plurimi, medicamentis vim ſingulares humores attrahendi tribuerint; hinc ubi pituita lenta vel atra bilis peccabat, purgans Phlegmagogum vel Melanagogum exhibendum eſſe cenſebant. Haec itaque ſelectus origo. Huic porrò opinioni favere videbatur coloris varietas, in excretionibus alvi poſt aſſumptum medicamentum alvum evacuans, obſervata.

Antiquorum tamen multi hanc rejecerunt, inter quos methodici purgantium uſnm damnantes; *non enim* (inquit Coelius Aurelianus (*f*): *ratione quadam tacita, veluti animal ſentiens, poterit medicamen utilia relinquere, & ab his quae contra naturam ſunt ac detrahenda, ſeparare.*

Hippocratem quidem electivam purgationem ſtatuere contendunt; hanc tamen non ita ponit, quin ſimul alienorum ſuccorum evacuationem admittat; dicit enim manifeſte (*g*); quod ſicuti planta attrahit e terra primò ſuccos naturae ſuae convenientes, dein alienos, ſic etiam medicamentum, v. g. bilem purgans, hanc primô attrahat, dein actione ejus diutius durante, evacuet etiam pituitam, poſt pituitam bile matram, & tandem ſanguinem; adeoque aſſerit medicamentum aſſumptum ſuccum naturae ſuae convenientem primo educere, dein etiam reliquos purgare. Quod

(*f*) Acut. morbor. Lib. 2. cap. 9. p. m. 91. (*g*) Hipp. Lib. de nat. homin.

Plura hac de re vid. apud Pechlinum (*h*). Quod ad dejectionum colores attinet, hi a purgantis particulis dependent, quae oſcula lacteorum non ſubeuntes, tingunt humores ſibi obvios in inteſtinis, eoque determinatos, ſic ab ingeſto Rhabarbaro excretiones per alvum tinguntur colore flavo; a Jalappa, Scammonio, Elaterio, evacuationes aquoſae prodeunt, a Senna, Caſſia, Chalybeatis, colore nigricante deprehenduntur (*i*) Licet ergo concludere, medicamenta cum delectu humoris non purgare. Inde tamen non ſequitur, purgantium delectum eſſe plane ſuperfluum, quaedam enim lenius, alia violentius agunt; hinc ratione temperamenti, vel virium aegri, ipſiusve purgantis, haec vel illa erunt ſeligenda.

(*h*) de Purgant. cap. 25. (*i*) Tournefort de la matiere medicinale livr. 1. Sect. 1.; Pechlin de Purgant. c. 2.

CAPUT QUARTUM.

De Principio purgante, ejusque agendi ratione.

Determinare in Medicamentis purgantibus ad ultimum quo proximè Cathartica conſtituuntur, difficultate non caret. Priſcorum quidam dixêre, purgantia hanc coelitus ſortita eſſe facultatem, naturam enim ſingulis rebus ſingulas indidiſſe proprietates; Medicamenta humores purgare, ſed naturam inchoare, limitare & dirigere eorum actiones; evacuationem eſſe naturae opus, ſed medicamentum eſſe naturae artificis inſtrumentum. Hinc de principio purgante minus ſolliciti, dum videbant v. g. Scammoneae radicem alvum ſolvere, ſe videre quod ſatis eſt putabant, licet ignorarent quid ad purgandum poſſet (*k*). Ubi tandem accuratius in facultatem purgantem inquiſitum fuit, hanc alii in principio ſalino, alii in ſulphureo ſive reſinoſo poſuerunt. Conveniunt multi, purgan-

(*k*) Cicer. de Divinat. Lib. 1. cap. 10.

gantium virtutem potiſſimum a ſale dependere: *Agunt laxantia,* inquit Cl. Fr. Hoffmannus (*l*), *principio quodam ſalino ſtimulante dulci, ut Manna, Caſſia, Paſſulae, Polypodium, vel ſale quodam ſubtiliori ſulphureo amaricante terreo, ut Aloë & Rhabarbarum, vel ſale acido fibras vellicante, ut Tamarindi, Cremor Tartari, Sal Acetoſellae, vel ſale neutro, ut Nitrum, Borax, Sal Gemmae, Sal digeſtivum Sylvii, Arcanum duplicatum, Tartarus Vitriolatus, ſalia ex medicatis aquis producta & Herbarum eſſentialia, vel ſale quodam calcario amaricante, ut Ebſamenſe, Egranum, Sedlicenſe, vel denique terra calcaria, ut Magneſia, quae ab acido primarum viarum ſoluta, in ſal neutrum acre & ſtimulans tranſit.*

§. 18.

Quod ad Purgantia in ſpecie dicta ſpectat, Cl. Boulduc, qui plura examinavit, poſtquam viderat, quaedam pauco aut vix ullo principio reſinoſo, ſed ſalino purgante plurimo aut ferè ſolo gaudere, ut Colocynthis (*m*), Helleborus niger (*n*), Gratiola (*o*), Rhabarbarum (*p*), Mechoacanna (*q*), Bryonia (*r*), Elaterium (*s*), aſſeruit ſales aeque aptos eſſe ad virtutem purgantem exſerendam, ac reſinae. Obſervavit etiam Extracta purgantium merè reſinoſa, mediante ſpiritu vini facta, violenter & cum irritatione agere; Extracta merè ſalina, e reſiduo extractionis cum ſpiritu vini, parum purgare & diureſin excitare; quae vero ex aqua parantur, tam reſinoſa quam ſalina principia continentia, cum ſalinum ſufficientem copiam reſinoſi ſecum rapiat, lenius operationem ſuam perficere (*t*), quoniam reſinae ſolae adhaerent villis inteſtinorum, hinc tormina, teneſmos, aliaque ſymptomata excitant, ſed ſales ſolvunt reſinas, & dicta praecavent.

§. 19.

(*l*) Med. Rat. Syſtem. Tom. 3. Sect. 2. cap. 5. §. 3. (*m*) Memoires de l'Academie Royale des Sciences An. 1701. (*n*) Ibid. An. eod. (*o*) Ibid. An. 1705. (*p*) Ibid. An. 1710. (*q*) Ibid. An. 1711. (*r*) Ibid. An. 1712. (*s*) Ibid. An. 1719. (*t*) Memoires de l'Academie Royale de Sciences An. 1701. 1702. &c.

§. 19.

Patuit ex dictis (§. 17. 18.) purgantium vim potiſſimum ab eorum ſtimulo eſſe deducendam; hoc inteſtinorum tunicas ſtimulant, humores, naturaliter in horum cava fluentes, majori copia alliciunt, ſed etiam ſanguinem velocius circumagunt; fortiora ſi fuerint, utroque modo operantur (*u*): ingrediuntur enim Cathartica ſanguinem per notas vias, oſcula ſcilicet vaſorum, reſorbentium, lacteorum, ſic velocitatem ejus augent, ob additum ſtimulum, humores attenuant & ſolvunt: conſtat 1°. ex caloris augmento, pulſuque frequentiore, poſt aſſumptum medicamentum alvum ducens (*v*); 2°. ex latice urinoſo a certis purgantibus variè tincto, colore flavo a a Rhabarbaro, nigro vel rufo virideſcente a Caſſia (*x*); 3°. conſtat etiam ex ſubſequente catharſi ab externè applicatis alvum moventibus, ut unguento, quod habet Colocynthidem, umbilico illito (*y*); frictione mercuriali ad pedes, ſaepe Diarrhoeas excitante (*z*); 4°. injectione ex croco martis, Senna, Rhabarbaro, in hominum brutorumve corpora, Thoracis cavum ſcilicet, cum brevi ſuborta alvi ductione (*a*); 5°. aut infuſione medicaminum, vi purgante praeditorum in venas eundemque effectum ſortitorum (*b*). 6°. aut lacte nutricis quod poſt aſſumptum catharticum, vires ventrem ſolventes in infantem ubera ſugentem exerit.

§. 20.

Viae per quas naturaliter effluunt humores in cavitatem fiſtulae inteſtinalis, ſunt 1°. Ductus Choledochus, bilem utramque cyſticam, hepaticam effundens (*c*) 2°. Ductus Wirſungianus (*d*), ſuccum pancreaticum educens; 3°. Emiſſaria glandularum inteſtinalium Peyero detectarum (*e*); & 4° glandula-

(*u*) Freind Commentar. de febrib. p. m. 210. 211. (*v*) Idem Ibid. aliique. (*x*) Memoires de l'Academie R. des Scienc. An. 1701. (*y*) Hofmann. Med. Rat. Syſtem. Tom. 3. Sect. 2. cap. 5. §. 4. (*z*) In Praelect. Boerhaav. de virib. Medicament. p. m. 316. (*a*) Ibidem. (*b*) Lamswerde in Appendice ad Sculteti armament. chirurg. p. m. 79. &c. (*c*) Boerhaav. Inſtit. med. §. 97. 98. (*d*) Bartholin. Anatom. reform. Lib. 1. cap. 13. (*e*) Peyer. Parerg. 1. Icon. 1 2. 3.

dularum Brunneri, maxime in duodeno conſpicuarum numeroſarum (*f*); ad has (n° 3°. 4°. hujus) referri debent pori grandes (*g*); Ruyſchio obſervati (*h*), hos enim Cl. Boerhaave, dum viveret Praeceptor meus, vir omni laude ſuperior, in inteſtinis, ipſius Ruyſchii manu praeparatis, ſaepe diuque examinatos, extremitates emiſſariorum ex folliculis glandularum Peyeri, Brunneri, eſſe reperit. 5°. Sunt & fiſtulae aquoſae (*i*), ſive arteriarum extremitates apertae, namque materiem ceraceam in inteſtinorum cavitatem transmittunt (*k*). 6°. Praeterea deglutitur ſaliva, mucus oris, ſaucium, oeſophagi, liquor gaſtricus, etiam in fiſtulam inteſtinalem derivantur. (*l*)

§. 21.

Humores (§. 20.), in ſtatu naturali vel ſubtiliori chylo miſti, vel ubi nullus ſuppetit chylus, ſoli, ſubeunt oſcula vaſorum lacteorum, venarum abſorbentium, in inteſtinorum cavum hiantium (*m*); reliquiæ alimentorum non ſolubiles (*n*); cum recrementis humorum admiſtorum (*o*), in inteſtina craſſa delatæ, conſtituunt fæces naturales, eliminandas. Exhibito purgante, hinc ſimul accedente ſtimulo (§. 19.) hæc liquorum copia (§. 20.) non amplius ita reſorbetur, ſaltem maxima parte dimittitur, pars in ſanguinem ingrediens eum fundit, colliquat, affluxus in inteſtinorum cavum augetur, oſcula emiſſariorum, extremarum arteriolarum, patentiora redduntur, tunica muſculoſa, crebris ſpaſmis contracta, ſubjectarum glandularum ſuccum exprimit, hinc naturali multo major evacuatio. (*p*)

Ex-

(*f*) Brunner. in Tr. Experimentis novis circa pancreas ſubjunctis p. m. 184. 186. (*g*) Boerhaave Inſtit. Med. §. 91. (*h*) Epiſt. 11. & multis aliis locis. (*i*) Boerh. Inſtit. Med. §. 91. (*k*) Ruyſch. Theſ. 6. no. 33. aliiſque locis. (*l*) Boerh. Inſt. Med. §. 1209. (*m*) Idem ibid. §. 105, 106. (*n*) Idem ibid. §. 108. (*o*) Idem ibid. §. 112. (*p*) Peyer. parerg. 1. p. m. 36.

§. 22.

Excretionem hanc ad calculos revocavit Cl. Freind (*q*) ſequenti ratione. Inteſtinorum ſuperficies, cum ea cutis comparata, plus quam dimidii rationem habet; ſed cum glandulæ ſint in cute numeroſiores quam in inteſtinis, ſaltem, quod facillimé dari poteſt, concedatur inteſtinorum ad cutem ratio, ea proportione, quam habet 1. ad 4.; ergo ſi per cutem unius horæ ſpatio excernantur ſcrup. 48., eodem tempore per inteſtina ſcrup. 12. evacuabuntur. Arteriæ Meſentericæ ſunt ad baſin Aortæ ut 1. ad 10., ſed qualibet hora unc. 4000. ſanguinis in Aortam pelluntur, ergo eodem ſpatio unc. 400. in Meſentericas Arterias derivabuntur. Sed naturalis excretio per glandulas inteſtinales eſt ſcrup. 12. hinc cum excretio quæcunque ſola velocitatis regula ſit metienda, ſi ſanguinis velocitas ſit dupla, una hora unc. 800. ſanguinis in meſentericas deferentur, ergo excretio glandularum inteſtinalium erit ſcrup. 24., ſi velocitas ſanguinis triplo increſcat, excretio dicta erit ſcrup. 36. ſi nunc vaſorum excernentium diametri duplo majores fiant, cum circuli eandem habeant inter ſe rationem, quam diametrorum quadrata, excretio erit quadruplo copioſior, id eſt ſcrup. 144., ergo duodecies excedet quantitatem naruralem; adeoque octo horarum ſpatio unc. 48. elici poterunt. Oſtendit Jac. Keilius (*r*), quod naturaliter dr. ij. bilis horæ ſpatio in duodenum fluant; ſi tripla ſit ſanguinis velocitas, excretio erit triplo copioſior, ergo octo horarum ſpatio unc. vi. bilis excernuntur. Præterea ſuccus Pancreaticus continuo deducitur in duodenum, eadem ratione auctior. Sed quantopere increſcent hæ excretiones, auctis ſimul vaſorum diametris.

Hinc ſi morbus inteſtinis inſederit, vel vehementior purgatio, motus ſanguinis æquo celerior, vaſorum ora ampliora, erit excretio longe copioſior; quod confirmat Cl. Auctor exem-

(*q*) Comment. de febrib. p. m. 209. & ſeq. (*r*) Tentam. Medic. Phyſic., Tentam. quarto de ſecret. animal. p. m. 72.

plo Choleræ; ſtimulo admoto per fructus horæos, incredibilem humorum copiam eliciente.

Conferantur etiam ſuper hac re ea quæ habentur in Cl. Boerhaavii Prælectionibus *de viribus medicamentorum.* (*s*)

(*s*) Cap. 3. de purgant. per alvum p. m. 232. & ſeq.

CAPUT QUINTUM.

De Purgantium Effectu.

§. 23.

Ex dictis (§. 19. ad 23.) purgantium effectus intelliguntur, namque præter alvum evacuantes, plures alias vires poſſident.

§. 24.

1°. Purgantis ſtimulus, fibrarum nervoſarum ſentientium extremitates afficit, ſenſum ingratum moleſtumque excitat, ſtimulat vaſa & ad ſecretiones urget; hinc in ventriculo quandoque vomitum ciet, in inteſtinis per inferiora pellit.

2°. Determinat ſpiritus animales ad hæc loca majori copia, per par neruorum intercoſtalium, plexum meſentericum ſuperiorem & inferiorem.

3°. Hoc ſtimulo inteſtina ſic vellicantur, ut ſe contrahant, exprimant contenta in glandulis, vaſis inteſtinalibus; his inanitis facilior novo liquido ingreſſus conceditur, minuitur ergo reſiſtentia vaſorum, plus liquidi in ea recipi poteſt.

4°. Purgantis partes ſanguinem ingredientes (§. 19.) ejus motum accelerant; motu velociore facto, major liquidi copia in vaſa minus reſiſtentia (n°. 3°. hujus) propellitur.

5°. Partes hæ (n°. 4. hujus) humores attenuant, reſolvunt, fun-

fundunt, ut verſus inteſtina delati, facilius ſecernantur, & in ea effundantur.

6°. Hinc affluxus humorum in partes ſuperiores & externas minuitur.

7°. Motu a partibus ſuperioribus & externis ad interiores & inferiores directo, ſcilicet ad inteſtina per arterias meſentericas, promovetur ſimul humorum transfluxus per glandulas inteſtinales, ultima vaſa aperta, vaſorumque oſcula dilatantur.

8°. Cum venæ meſentericæ careant valvulis, & in intſtinis ſint apertæ, minuta reſiſtentia ad inteſtina, aucta ad alias partes, etiam huc evacuari poterunt.

9°. Educuntur ergo hac via, non tantum ea, quæ naturaliter in inteſtina deferuntur, continentur, faeces, flatus, vermes &c., ſed etiam diverſa ex qualibet noſtri corporis parte, materies atrabiliaria vaſorum & viſcerum hypochondriacorum; materies purulenta quæcunque ex abſceſſu, hepatis, lienis, pancreatis, aliarumque partium, per ductus proprios, vaſa; ſanguis, ejus materies ſeroſa, aliaque; ſic ut omnis ferè corporis humor huc derivari queat.

10°. Inde purgatio revellit, excretiones per alias vias, & copiam liquidi, minuit.

11°. Tandem evacuatione exhauſtum corpus debilitatur; eductis partibus fluidioribus, attenuatis, remanens incraſſatur, corpus exſiccatur; fiuntque plures effectus alii, ex dictis facile deducendi. De hiſce omnibus vid. Cl. Viri, Boerhaave (*t*), Freind. (*u*), aliique.

§. 25.

Obſervantur effectus (§. 24.) a purgantibus fortioribus vehementiores, a laxantibus leniores, placidé enim & abſque commotione magna excitata agunt, leniorique ſtimulo dicta perficiunt; hinc Draſticis plerumque præferuntur, niſi forte indicantia fortiora poſtulent; quidam tamen, etiam ubi validiore opus eſt evacuatione, malunt laxantium doſiſ augere, quam acrioribus uti catharticis. CA-

(*t*) Inſtit. Med. §. 1209. & Prælect. de virib. Med. l. c. (*u*) Comment. de febrib. l. c. & in Emmenologia.

CAPUT SEXTUM.

De Purgantium Indicantibus.

§. 26.

Apparet ex praegreſſis (§. 24.) Purgantia magni & multiplicis eſſe uſus, in variis affectibus, pro diverſo medentis Scopo; eaque haud ſpernendos edere effectus; data apto tempore, nullisque obſtantibus gravioribus contra indicantibus, ſimulque adhibitis illis, quae praeſentis morbi natura requirit, ſive ante ſive poſt alvi evacuationem. Agredior itaque quosdam affectus, quibus medicamenta cathartica optimam praeſtare operam, ex praeſtantiſſimorum Practicorum obſervatis conſtat; omnes enim perluſtrare arcti, quos in hac Diſſertatione mihi praeſcripſi, limites, non ſinunt.

§. 27.

Quae materies, haerens in inteſtinis aliisque viſceribus aut vaſis ſub Diaphragmate, ea replet, obſtruit, morbumqne facit, vel eundem fovet, indicat ſui evacuationem, commode medicamentis alvum ducentibus perficiendam.

Hinc in febribus intermittentibus, ubi abundantis colluviei in primis viis ſigna adſunt, hanc auferunt purgantia, ex Aloë, Scammonio, Rhabarbaro cum ſtibio ſale polychreſto; vel ex compoſitis, pilulis Cochiae majoribus, Pulvere Cornachino e Scammonio ſtibio diaphoretico & cremore tartari conſtante, hic prae caeteris commendato; data ſex vel ſeptem horis ante febrem, & ubi purgans operationem peregit, ſedantur motus ab eo excitati exhibito opiato, antequam Paroxymus incipiat (*v*). Haec non ſolum evacuant, ſed movent, reſolvunt: op-

(*v*) Boerh. Aphor. 759.

optimi inde obſervati fuere effectus, tertianae frequentius ſanatae, nec non quartanae, praeter hybernas pertinaces. A pulvere Cornachino parum differt pulvis Diaceltateſſon Helmontii (*x*), qui ſimiliter exhibitus ante paroxysmum, ſecundum ipſum auctorem aſſeritur tollere febrem quartanam ante quartam doſin, & reliquas intermittentes. Magnus Sydenham (*y*), in febribus intermittentibus tertianis autumnalibus, quatuor horis ante paroxysmum provocabat ſudorem, dein Diaphoretica purgantibus mixta propinabat, ut ſic non tantum per alvum, ſed etiam per ſudores pelleret, quos protrahi jubebat, donec elapſae eſſent horae aliquot a tempore, quo febris incipere debuiſſet, his contrariis motibus excitatis, felici cum ſucceſſu, excitato febrili calore non amplius redituro, praevertebat frigus, ipſamque morbi materiem ſimul eliminabat.

§. 28.

Morbus Hypochondriacus, cum ſedem ſuam habeat in viſceribus ſub hypochondriis ſitis, hepate, liene, pancreate, omento, meſenterio, eorumque vaſis, cumque arteriae extendantur, venae fiant varicoſae, & totum horum vaſorum ſyſtema atro ſanguine turgeat; materies haec in inteſtinorum cavum derivata (§. 22. 24. *no.* 1. 3. 7. 8. 9.) poterit per inferiora expelli. Sed monet Hippocrates, materiem movendam prius fluxilem eſſe reddendam, antequam expurgetur (*z*); ergo praeparanda. Lente mobilis redditur, adhibitis ſaponaceis, acrimoniae praeſenti, per ſua ſigna cognitae, oppoſitis, fundente potius quam ſtimulante vi praeditis, ſuccis ſcilicet recens preſſis fructuum horaeorum maturorum; mororum, ribeſiorum, ceraſorum &c. vel melle, Manna, Caſſia, Tamarindis, non ut purgantibus, ſed ut humores fundentibus, in uſum trahendis; decoctis graminis, herbarum lacteſcentium; aquis mineralibus Spadanis, Aquisgranenſibus; ſalibus ex cineribus plantarum, neutris &c. primo parcius datis, ſenſim adſcendendo, donec ſigna doceant materiem fuſam moveri. Hac itaque ſic prae-

(*x*) Boerh. Chem. Tom. 2. p. 527. (*y*) Oper. p. m. 92. (*z*) Aphoriſm. 9. Sect. 2.

praeparata, tunc, ſecundum Hippocratis praeceptum, videndum quo natura vergat, eo enim ducenda; ſi locus fuerit conveniens (*a*); ergo ſi materies ad inferiora derivatur, aluus erit ducenda blandis Eccoproticis, paſſulis, prunis, cremore tartari, ſero lactis, quod lubricat, laxat, detergit, aut ſimilibus. Sic ſubducitur materies nigreſcens, ſcabra, arenoſa, & obſtructiones hepatis, lienis, vaſorumque hypochondriacorum reſerantur (*b*). Tandem corporis robori proſpicitur.

§. 29.

Succedit cura feliciter in foeminis macilentis, quibus ſtricta alvus, & quae poſt partum a colo, faecibus ſiccis, duris, obſtructo languent, in Melancholiam incidunt, exhibitis laxantibus, Eccoproticis, quibus ſolis priſtinae ſanitati reſtituuntur. Nec levem praeſtant operam in Cachexia, lenia purgantia amara (*c*); ex Rhabarbaro, Aloë cum croco & Myrrha, quibus ſaburra primarum viarum expurgatur, defectus bilis ſuppletur, ſic concoctionum organa integritate reſtitunntur, datis dein roborantibus, ut corpus bonum ſanguinem conficere atque nutriri poſſit. Conveniunt etiam in Rachitide Cremor tartari, Caſſia, tamarindi, maximè Rheum, ut educatur ſaburra (*d*). Conducunt quoque in tumoribus Abdominis infantum, poſt longas febres intermittentes. (*e*).

§. 30.

Infantes recens nati multis exponuntur malis a Meconio retento, hinc provido naturae conſilio factum, ut lac maternum, primis diebus magis ſeroſum laxans, virtute polleat faeces, tempore quo foetus latitavit in utero materno, collectas eluendi; ſi verô mater ubera non praebeat infanti, ſi debilis ſit, ut meconium expellere nequeat, ſtimuletur alvus (*f*) Syrupo Cichorei cum Rheo, melle albo, Caſſia, Manna; vel Rheo

&

(*a*) Aphor. 21. ſect. 1. (*b*) Boerhaav. Aphor. 1101. (*c*) Boerhaav. Aphor. 1177. Hoffmann. Med. Rat. ſyſtemat. Tom. 3. Sect. 2. cap. 5. §. 3. (*d*) Boerhaav. Aphor. 1489. (*e*) Sydenham. oper. p. 100. (*f*) Boerh. Aph. 1346.

& ſaccharo in pulverem impalpabilem contritis, cum lacte exhibitis. In Infantibus, ubera ſugentibus, lac coägulatum, acre acidum redditum, corrigitur, expellitur, antacidis purgantibus mixtis (*g*), v. g. lapidibus cancrorum cum Rheo, aliisque. Infeſtantur dein Vermibus, magna mala patraturis, ni abigantur; hinc necandi, eliminandi, purgantibus amaris, Phlegmagogis, mercurialibus (*h*), videlicet Rhabarbaro, Scammonio, mercurio dulci groſſo modo trito, ut tantum agat in inteſtinis, nec ingrediatur ſanguinem.

§. 31.

Indicantur etiam ab alvi fluxu, affectione coeliaca, Diarrhoea, Dyſenteria (*i*); ubi inteſtinorum laxitas; oſcula venarum lactearum, meſentericarum, obſtructa liquorem inteſtinalem non abſorbent; acre ex ductibus arterioſis excretoriis, humores allicit. Purgantia lenia, v. g. Catharticum lenitivum Sydenhami, conſtans ex Tamarindis, Senna, Rheo cum Manna & Syrupo roſaceo, aliaque, inteſtina in crebriores contractiones cient, ova venarum imbibentium aperiunt, acre educunt; ſicque reliquis convenientibus non neglectis, cauſam mali tollunt.

§. 32.

Locum habent quoque leniora in ipſis acutis initio data, in nauſea febrili, ubi cauſa eſt acre bilioſum putridum in vacuum ventriculum pulſum (*k*); talia ſunt, Tartari cremor, cryſtalli, ſal prunellae, pulpa Caſſiae pulpa Tamarindorum cum cremore tartari miſta, levat haec morbos putridos, non movet ſitim nec debilitat; hinc apud Aſiaticos Tamarindi maximo ſunt in uſu, non ſolum ubi longiora ſuſcipiunt itinera per loca arida aquis ſaepe carentia, ſed etiam in febribus ardentibus, putridis, bilioſis, Tamarindos magna copia cum ſaccharo in aqua ſolvunt, aegris potandos praebent, namque refrigerant, ſitum omnium maximè reſtinguunt, humoresque commode & jucunde ſubducunt (*l*).

§. 33.

(*g*) Boerhaav. Aph. 1356. (*h*) Idem Aph. 1372. (*i*) Sydenham oper. p. m. 183. & ſeqq. Freind. comment. de febrib. p. m. 214. & ſeq. (*k*) Boerh. Aph. 644. (*l*) Proſper Alpin. de Plantis Aegyptior. lib. 4. cap. 5. Tournefort de la matiere medicin. lib. 1. cap. 2.

§. 33.

Praeterea cathartica inſigniter proſunt, quatenus humores minuunt, revellunt, lentos, ſtagnantes ſolvunt, fluxiles reddunt, ad partes inferiores derivant, febrem excitant, excretiones per alia loca, morbive cauſam, minuunt.

§. 34.

Sic purgantia in ipſa inflammatione (*m*), ſunt uſus non contemnendi, non neglectis tamen requiſitis; nam motum humorum ad inteſtina dirigunt (§. 24. nº. 7.) hinc minor eſt impetus ſanguinis in partem inflammatam (§. 24. nº. 6.); ſed etiam humores ſolvunt, per inteſtina evacuant, minuitur ergo copia liquidorum vaſa diſtendentium, ut rurſus ſe contrahere & obſtructum expediri poſſit. Cathartica in hoc caſu convenientia vid. in Cel. Boerhaav. *Mat. med.*

In Phrenitide Diarrhoea lente ſuperveniens bona eſt (*n*); licet ergo naturam imitari, excitando alvi fluxum per purgantia, ſed talia quae humores non valde movent, tamen ſolvunt, derivant ad inteſtina, educunt, qualia ſunt Antiphlogiſtica (*o*), Decoctum Tamarindorum cum cremore tartari vel eorundem infuſum cum ſaccharo methodo Aſiatica (§. 32.), ſerum lactis cum cremore tartari, Decoctum pronorum, aut ſimilia, quae exhiberi debent donec Diarrhoea ſequatur. In Angina inflammatoria conducunt, inter alia purgantia (*p*) ex ſcammonio ſaccharo miſto aliisve, per os ſumptis, ſi adhuc deglutire valeat aeger, ut alvo fortiter ducta obtineatur revulſio a partibus ſuperioribus affectis: ſi vero deglutire nequeat, haec clyſmate promovenda.

§. 35.

Cum Apoplexiam fortem tollere ſit impoſſibile, levem vero ſanare difficillimum, ſecundum Hippocratis effatum (*q*), hinc ſi oritura praevidetur ex ſuis ſignis, omni ope nitendum ut praecaveatur, quantum quidem fieri poteſt. Si ſanguinea acceſſum minatur, commendantur, poſt venaeſectionem, purgantia Antiphlogiſtica ex cremore tartari, Tamarindis, man-

(*m*) Boerhaav. Aphor. 396. & 398. (*n*) Boerh. Aphor. 779. (*o*) Idem Aphor. 781. (*p*) Idem Aphor. 809. (*q*) Aphor. 42. Sect. 2.

manna, ſenna &c. copioſe hauſta, repetita, clysmate cito derivata, ubi horum operatio ſegnior; ſic excitetur Diarrhoea aſſidua. In cauſa frigida, lenta, praeſervationis gratia conveniunt praecedentibus fortiora. Locum habent, quatenus humores a capite ad partes inferiores derivant, ſolvunt, evacuant, horumque in vaſa cerebri preſſionem minuunt. Ubi vero ab effuſis intra cranium liquidis, cerebrum comprimentibus, orta, peracta Venae ſectione tentandum, an humores per alvum evacuante medicamine quicquid in capite extravaſatum, reſolvi, in venas vacuatas retropelli & reſorberi queat.

Ubi cauſa eſt abundans lympha in cerebri ventriculis extravaſata, fortia hydragoga, Scammonium, reſina Jalappae, revellendi, lympham minuendi ſcopo exhibentur (*r*). Haec eadem ratione in Angina aquoſa conferunt.

§. 36.

In affectibus melancholicis (*s*), materies atrabiliaria terreſtris oleoſa diluitur, reſolvitur, expellitur, ſuccis fructuum horaeorum maturorum, mellitis, oleribus, aquis mineralibus; omni enim cura innitendum, ut incidat aeger in lene initium Diarrhoeae, quae ſuſtinenda.

Scorbutus requirit purgantia (*t*), quae laxant, attenuant, detergunt, interim tamen non valde ſtimulant, movent, turbant; ut ſal polychreſtus, manna, Caſſia, Tamarindi, Cryſtalli & Cremor tartari in lacte tenui; reſiſtunt putredini, & vascula tenuiſſima a ruptione praeſervant.

§. 37.

In hydrope aſcite, ſi vires aegri ferant, viſcera & vaſa adhuc ſint bona, humores nondum corrupti, purgantibus (*u*) fortioribus hydragogis ſaepe repetitis, ſtatim effuſae aquae expulſio tentatur, perſiſtendo donec fuerint evacuatae, praecavendo ne rurſus colligantur. Fortiora autem in hoc morbo requi-

(*r*) Boerh. Aph. 1020. & ſeq. (*s*) Idem Aph. 1092. ſeq. (*t*) Idem Aph. 1169. (*u*) Boerhaav. Aph. 1247.

requiruntur (*v*); hinc commendantur hoc ſcopo Cortex Medius, ſemina, ſuccus Sambuci, & Ebuli, Jalappa, ejus reſina Scammonium, Elaterium, Electuarium hydragogum Sylvii, aliaque. Horum uſu forte ſic evacuabuntur vaſa, ut aquas ſtagnantes, per reſorbentia haurire poſſint, haec enim eſt ratio cur adhibeantur.

§. 38.

Tota Gonorrhoeae virulentae curatio in eo conſiſtit, ut virus conceptum exeat eadem via qua intravit; hinc praeter fomenta, injectiones, conveniunt cathartica humores fundentia, e toto corpore ad inferiora derivantia, evacuantia, ne quid venerei facile miſceatur ſanguini; hinc, ſecundum Sydenhamum (*x*), omnis curationis cardo in purgantibus vertitur.

§. 39.

Natura quandoque ſanat Paralyſin impacti ſolutione per febrem ſupervenientem, aut eductione per Diarrhoeam (*y*); eadem praeſtant purgantia (§. 24. N°. 4. 19.) hinc hydragogis valde ſolventibus impactum expediendum, dein corpus roborandum.

§. 40.

In ſuppreſſione menſium ubi nullus eſt ſanguinis defectus, ſed humores lenti, ſtagnantes, vaſa uterina capillaria materie lenta obſtructa; ſecundum monitum Hippocratis (*z*), jubentis ut ſemper in menſtruorum ſuppreſſione ante purgationes fomenta praemittantur, his balneisve uteri vaſa relaxantur, ut minus reſiſtant liquido impulſo; dein catharticis exhibitis humores adhuc magis ad uterum derivantur, haec enim indicantur, teſte Hippocrate (*a*), & dantur pro ſcopis (§. 24. N°. 4. 5.) notatis (*b*). Inter Purgantia uterina prae caeteris commendantur Pilulae Ruffi ex Aloë, Croco, & Myrrha.

§. 41.

In narium haemorrhagia, ubi ſimul acredo quaedam in humoribus ſuberat, dedit Sydenhamus (*c*) laxantia, quae non tantum evacuandi, ſed etiam revellendi, hinc effluxum per nares minuendi, ſcopo prodeſſe potuere. Tan-

(*v*) Sydenham. oper. p. m. 485. 486. (*x*) Idem oper. p. m. 332. (*y*) Boerhaav. Aph. 1064. (*z*) De morb. mulier. (*a*) Aphor. 36. Sect. 5. (*b*) Boerh. 1291. Freind Emmenolog. (*c*) Oper. p. m. 285.

Tandem proſunt etiam Purgantia, quatenus cauſam minuunt, corrigunt & avertunt, ut in Cancro (*d*); nam licet non ſanent, tamen leniunt.

§. 42.

Ex paucis huc usque allatis, ſatis conſtat uſum purgantium late ſe extendere; adhibebantur haec ab Hippocrate praecipue in morbis chronicis, in acutis etiam, ſed caute, nec ita frequenter. Magnus ille vir leges purgationis ſervandas nobis reliquit ſequentes: *Concocta purgare & movere oportet, non cruda, neque in principiis, niſi turgeant; plurima vero non turgent* (*e*). Hinc antiquorum ductus exemplo, qui, Celſo teſte (*f*), *medicamentis quibusdam datis, concoctionem moliebantur, eo quod cruditatem maxime horrebant*; jubebat, ut corpus facile fluens redderetur (*g*), humectando, meatus aperiendo, humores diluendo, meabiles & mitiores reddendo, ut apti eſſent ad exitum, antequam aeger purgaretur: Per principium morbi intelligebat tempus, in quo omnia adhuc ſunt cruda, id eſt, quatuor primos dies (*h*), Convenit hoc cum illa Aegypti lege, cujus mentionem fecit Ariſtoteles (*i*) & qua cautum erat medicis movere humores, aut purgare, ante quartum morbi diem. Signa bonae evacuationis erant illi ſequentia; ſi a purgatione bene habet aeger, humor peccans purgatus; ſi pejus habet, materies morboſa non eſt vacuata (*k*): hinc non judicabat de bono effectu ex quantitate, ſed ex qualitate materiei dejectæ & ſubſequente effectu (*l*). Signum, purgans exhibitum expuliſſe qualia & quanta expelli debebant, erat ſitis, juſtae purgationis nota (*m*). Haec de indicantibus ſufficiant. Ultimo loco tantum addam, quod ab exhibitis catharticis, etiam lenioribus (*n*), hypercatharſes quandoque oriantur, quae tamen, pro natura purgantis exhibiti, plerumque facile ſiſtuntur, acidis, ſpirituoſis, adſtringentibus, maxime opiatis (*o*).

(*d*) Boerh. Aph. 507. (*e*) Hipp. Aph. 22. Sect. 1. (*f*) Lib. 3. cap. 4. (*g*) Hipp. Aph. 9. Sect. 2. & Aph. 70. Sect. 7. (*h*) Idem de victu rat. in morb. acut. (*i*) Politic. Lib. 3. cap. 15. (*k*) Hipp. Aph. 2. & 25. Sect. 1. & Aph. 2. & 3. Sect. 4. (*l*) Idem Aph. 23. Sect. 1. (*m*) Idem Aph. 19. Sect. 4. (*n*) Sydenham. oper. p. m 485. (*o*) Syndenham. oper. p. m. 186. Boerh. Inſtit. Med. §. 1216.

CAPUT SEPTIMUM.

De Purgantium Contraindicantibus.

§. 43.

Quandoquidem a purgantibus, quantumvis neceſſariis, & rite in uſum vocatis, optimos effectus edentibus, multa tamen inducta fuiſſe mala, teſtantur Practici; ubi ſcilicet præpoſteré exhibita fuere; hinc, ut hæc vitemus, diligenter attendendum eſt ad ea, quæ hujus medicamenti uſum prohibent; nam quæ in eodem morbo, præſentibus indicantibus proſunt, iisdem abſentibus, aut aliis obſtantibus, effectus ſæpe mali, imo funeſti quandoque, eſſe deprehendantur.

Hinc multi uſum purgantium, fortiorum præſertim, damnarunt; *Medicamenta ſtomachum feré lædunt* inquit Celſus (*p*); Obſervat quoque Hippocrates, quod ſanis corporibus purgantia peſſimé cedant (*q*): rejicit Celſus uſum crebriorem purgantium (*r*), & advertit Hoffmannus (*s*), Draſtica frequentius aſſumpta induxiſſe cachexias, hydropes, affectus hypochondriacos, inflammationes ventriculi, paralyſes aliaque mala. Perluſtremus itaque breviter ea, quæ purgatione uti non ſinunt.

§. 44.

Non conveniunt cathartica, ubi vires nimis labefactæ, corpus enim debilitant (§. 24. n°. 11.); nec ubi nimia adeſt plethora, nam motum humorum per vaſa augent, hinc rareſcunt, majus occupant ſpatium, vaſa magis diſtendunt, ruptioni anſam præbere poſſunt, hinc plethora prius minuenda venæ ſectione: nec ubi imminet, aut jam fit evacuatio critica per alias vias,

(*p*) Lib. 2. Cap. 12. (*q*) Aph. 36 ſect. 2. (*r*) Lib. 1. Cap. 3. (*s*) Med. Rat. ſyſt. Tom. 3. ſect. 2. Cap. 5. §. 4.

vias, quoniam, contrarium excitando motum, naturam in ſuo opere turbarent: nec in fluxu alvi colliquativo, materie acri cacochymica vaſa rodente, aut hernia incarcerata, aut inflammatione primarum viarum, ventriculi; inteſtinorum, quoniam ſtimulo ſuo molum augerent.

§. 45.

In intermittentibus febribus, ſi nulla ſaburræ in primis viis collectæ ſigna adfuerint, adhibita purgantia morbum vel diuturniorem reddent, vel ipſam mortem accerſere valebunt (*t*); fluidiora enim abſumunt, craſſiora relinquunt; hinc Expertiſſimus Sydenham obſervat (*u*), quod purgante vel vomitorio una vel altera vice aſſumpto, in tertianis, quartanis, ſymptomatibus periculoſis ægri exponantur, in infantibus & ætate florentibus febres non tantum longiores, ſed etiam peiores reddantur, ætate vero provectiores in mortis periculum conjiciantur.

§. 45.

Purgantia fortiora non conducunt in morbo hypochondriaco (*v*), fluidioribus enim eductis, craſſum nocens remanet; nec in ſcorbuto, *acria evacuantia*, inquit Celeb. Boerhaave (*x*), *ſemper hunc morbum exaſperant, & ſæpe reddunt incurabilem.* Podagricis quoque cathartica malé cedere obſervavit Sydenhamus, ſiquidem materiem podagricam ex articulis in corpus retropellunt (*y*): notavit etiam purgantia, & ſi Lenia, tamen ſæpe paroxysmum accerſcre, niſi laudanum inſuper aſſumatur (*z*). Monet porro, ne evacuantia hæc adhibeantur poſt febres quartanas uſu Corticis Peruviani debellatas, propter recedivæ metum. (*a*)

§. 47.

Hæc ſunt quæ de purgantibus proponere conſtitueram. Nullam Emeticorum mentionem feci; quamquam notaverint aucto-

(*t*) Boerh. Aph. 761. (*u*) Sydenham oper. p. m. 84, 85. 95. (*v*) Boerh. Aph. 1100. (*x*) Boerh. Aph. 1159. (*y*) Sydenham oper. p. m. 447. (*z*) Ipem oper. p. m. 555. (*a*) Idem oper. p. m. 306, 305.

ctores, in quibusdam caſibus, pro circumſtantiarum ratione, quandoque purgantibus eſſe præferenda, ut in febribus intermittentibus, aut in Rachitide, cum infantes vomitoria facillimé ferant; vel emetica purgantibus eſſe ſubjungenda, ſi hæc ſperatum effectum non fuerint ſortita, ut in nauſea febrile a cauſa putrida orta: hæc autem volens prætermiſi, utpote qui tantum de purgantibus per alvum eram acturus. Reſtat ut addam, quod ſi materiem hanc pro rei dignitate non pertractaverim, ſi auctorum, quos evolvi, ſenſum non ſemper aſſecutus fuerim, id Tyroni mihi, legibus tamen Academicis ſatisfacere cupienti, condonetur.

F I N I S.

COROLLARIA.

I.

Cathartica cum delectu humoris non purgant.

II.

Purgantia ſunt etiam vomitoria.

III.

Non tantum agunt in inteſtinis, ſed etiam ingrediuntur ſanguinem.

IV.

Velocitatem ſanguinis augent.

V.

Attenuant & reſolvunt.

VI.

Non tantum humorem inteſtinalem abſorbendum educunt, ſed etiam alios ex toto corpore in inteſtina derivant.

VII.

Optimé revulſionis ſcopo conveniunt.

VIII.

Hippocrates non tantum Draſtica, ſed etiam leniora, Eccoprotica, adhibuit.

AEN

AEN DEN HEERE
PHILIPPUS DOUW,

Ter gelegenheit van deszelfs bevordering tot Doctor *in de Medicynen, te Leiden den* 24. *July* 1739.

KLINKDICHT.

DE menſch, terwyl hy moet door veele ziektens quynen
Zoo lang hy 't broſſe kleedt der ſterflykheit hier draegt,
Wert door de middels der Geneeskunſt onderſchraegt,
Waer toe natuur volop geeft kruit tot medicynen:

Dit wiſten 't Joodſche Volk, de Grieken en Latynen,
Geluk 't geſchiedboek melt, dat van den lof gewaegt
Der zulken, die te recht in d'eedle Kunſt geſlaegt,
Als heldre lichten nogh voor 't Nageſlachte ſchynen.

Tree toe, MYN HEER, en ga op 't reeds gebaande ſpoor,
Volg hen die vroeg en laat u ruſtigh gingen voor,
En ſchift de valſche glimp der Kunſt van 't waere wezen;

Opdat aldus uw vlyt, met oordeel en verſtant
Gepaert, ten nutte zyn mag van uw Vaderlant:
Zoo werde uw wetenſchap door alle tyt geprezen.

R. A. H. *Hag. Bat.*